

dr Michał Krawczyk

Uniwersytet Przyrodniczo-Humanistyczny w Siedlcach
Wydział Nauk Ekonomicznych i Prawnych

Dopuszczalność skargi kasacyjnej w postępowaniu cywilnym

Admissibility of extraordinary appeal complaint in civil proceedings

Streszczenie: *W artykule omówiono, w oparciu o najnowsze orzecznictwo Sądu Najwyższego, zagadnienia związane z dopuszczalnością nadzwyczajnego środka zaskarżenia w postępowaniu cywilnym, jakim jest skarga kasacyjna.*

Słowa kluczowe: Sąd Najwyższy, skarga kasacyjna.

Abstract: *The article presents, in foothold about newest jurisdiction of Highest Court, questions related with admissibility of extraordinary appeal complaint in civil proceedings.*

Keywords: Highest Court, extraordinary appeal complaint.

Nowelizacja Kodeksu postępowania cywilnego (k.p.c.) dokonana ustawą z dnia 22 grudnia 2004 r. zastąpiła dotychczasową kasację nadzwyczajnym środkiem zaskarżenia, jakim jest skarga kasacyjna. W obecnym stanie prawnym skarga kasacyjna, jak stanowi art. 398¹ § 1 k.p.c., może zostać wniesiona od wydanego przez sąd drugiej instancji prawomocnego wyroku lub postanowienia w przedmiocie odrzucenia pozwu albo umorzenia postępowania kończących postępowanie w sprawie. Skarga kasacyjna jako nadzwyczajny środek zaskarżenia wnoszona jest więc od orzeczeń prawomocnych i w przeciwieństwie do zwykłych środków odwoławczych nie wstrzymuje uprawomocnienia się zaskarżonego orzeczenia¹. Postępowanie cywilne jest więc obecnie postępowaniem dwuinstancyjnym. Warto jednak zaznaczyć, iż zastąpienie kasacji skargą kasacyjną, a więc nadzwyczajnym środkiem zaskarżenia, i rygory które wiążą się z jej wniesieniem (o czym w dalszej części artykułu), nie mogą być uznane za naruszenie konstytucyjnego prawa do sądu. Jak zauważył SN, „prawo do wniesienia skargi kasacyjnej w postępowaniu cywilnym nie stanowi koniecznego elementu prawa do sądu i wyłączenie określonych spraw spod kontroli kasacyjnej tego prawa nie narusza. W konstytucyjnych gwarancjach sprawiedliwego rozpoznania sprawy mieści się bowiem prawo do rozpoznania sprawy w postępowaniu dwuinstancyjnym. Ograniczenie dostępności i dopuszczalności skargi kasacyjnej rozstrzyganej przez Sąd Najwyższy jest wynikiem ustrojowego charakteru funkcji Sądu Najwyższego, stąd też ustawodawca skargę kasacyjną zastrzegł tylko do przypadków, gdy jest to uzasadnione po-

¹ W konsekwencji wygasa również pełnomocnictwo udzielone np. radcy prawnemu do prowadzenia danej sprawy i konieczne jest ponowne udzielenie pełnomocnictwa; zob. postanowienie SN z dnia 8.02.2012, w sprawie V CZ 104/11, LEX 1147813.

trzebą rozwoju prawa, ujednoczenia wykładni przepisów czy też wyjaśnienia kwestii prawnych o znaczeniu ogólnym”².

Postępowanie toczące się na skutek wniesienia skargi kasacyjnej ma odmienny charakter od merytorycznego rozpoznawania sprawy w pierwszej i drugiej instancji (apelacyjnej). Rolą sądu kasacyjnego jest kontrola legalności zaskarżonego orzeczenia, nie zaś kontrola prawidłowości ustaleń faktycznych³. Skargę kasacyjną można wnieść jedynie od wyroku sądu odwoławczego kończącego sprawę, a więc zarówno wyroku reformatoryjnego, jak i wyroku oddalającego apelację. Oczywiście skarga kasacyjna na orzeczenie oddalające apelację nie przysługuje stronie, która nie odwołała się od orzeczenia sądu I instancji⁴. Skarga kasacyjna nie przysługuje od wyroku sądu odwoławczego uchylającego zaskarżony wyrok i przekazującego sprawę do ponownego rozpoznania, z uwagi na fakt, iż takie rozstrzygnięcie sądu odwoławczego nie kończy sprawy. Skarga kasacyjna, jak wynika z cytowanego powyżej przepisu, przysługuje też od postanowienia w przedmiocie odrzucenia pozwu albo umorzenia postępowania kończących postępowanie w sprawie⁵. W konsekwencji takiego ograniczenia katalogu postanowień zaskarżalnych skargą kasacyjną, nie przysługuje ona od wszelkich innych – poza wyraźnie wymienionymi w przepisach – postanowień sądu II instancji, nawet jeśli mają one charakter kończących postępowanie w sprawie, w tym także postanowień o oddaleniu zażalenia na postanowienie sądu I instancji o odrzuceniu apelacji (zob. postanowienie SN z dnia 26.01.2012, III PZ 14/11, LEX 1163956). Jeśli zaś chodzi o postanowienia w przedmiocie odrzucenia pozwu to SN uznał, iż skarga kasacyjna nie przysługuje jednak od postanowienia sądu drugiej instancji oddalającego zażalenie na postanowienie sądu I instancji odmawiającego odrzucenia pozwu (zob. postanowienie SN z dnia 27.04.2012, II CSK, 664/11, LEX 1214569)⁶. Skarga kasacyjna nie przysługuje również na postanowienie sądu okręgowego w przedmiocie oddalenia zażalenia powoda na postanowienie sądu rejonowego, którym odrzucono zażalenie powoda na zarządzenie w przedmiocie zwrotu pozwu (postanowienie SN z dnia 12.01.2012, IV CZ 120/11, LEX 1217227). Uznać należy, iż skarga kasacyjna będzie przysługiwała od posta-

² Zob. postanowienie SN z dnia 24.08.2011, IV CZ 38/18, LEX 1147784.

³ Mariusz P. Wójcik, Komentarz aktualizowany do art. 398(1) Kodeksu postępowania cywilnego ; 2012.11.20 LEX 2012, teza 4.

⁴ Zob. postanowienie SN z dnia 9.12.2011, II CZ 75/11, LEX 1147767.

⁵ Zwrot "kończących postępowanie w sprawie" oznacza, że skarga kasacyjna może być wniesiona tylko w razie umorzenia postanowieniem całego postępowania, a nie tylko postępowania wpadkowego, mającego charakter incydentalny, zob. postanowienie SN z dnia 26.01.2012, III PZ 14/11, LEX 1163956.

⁶ Zob. też postanowienie SN z dnia 23.02.2012, wydane w sprawie II CSK 499/11, LEX 1215281, w którym SN wyjaśnił, iż postanowieniem sądu II instancji „w przedmiocie odrzucenia pozwu”, kończącym postępowanie w sprawie jest orzeczenie oddalające zażalenie na postanowienie sądu pierwszej instancji odrzucające pozew, orzeczenie zmieniające postanowienie sądu pierwszej instancji oddalające, na podstawie art. 222 k.p.c., zarzut, którego uwzględnienie uzasadniałoby odrzucenie pozwu, a także orzeczenie – wydane w wyniku uwzględnienia apelacji – mocą którego uchylono zaskarżony wyrok i pozew odrzucono.

nowienia sądu II instancji w przedmiocie przekazania sprawy innemu organowi w trybie art. 464 § 1 k.p.c., jest to bowiem postanowienie równoważne stwierdzeniu niedopuszczalności drogi sądowej, a więc równoważne postanowieniu o odrzuceniu pozwu lub umorzeniu postępowania z tej przyczyny⁷.

Warto zauważyć, iż nowelizacja z 22 grudnia 2004 r. zawężyła krąg podmiotów uprawnionych do wniesienia skargi kasacyjnej. Stosownie do art. 398¹ § 1 k.p.c., skarga kasacyjna może zostać wniesiona przez stronę (powoda, pozwanego, a w postępowaniu nieprocesowym – uczestnika), Prokuratora Generalnego, Rzecznika Praw Obywatelskich oraz Rzecznika Praw Dziecka. Do chwili wejścia w życie nowelizacji z dnia 22 grudnia 2004 r. prokurator (na podstawie art. 60 § 2), Rzecznik Praw Obywatelskich (art. 14 pkt 4 ustawy o Rzeczniku Praw Obywatelskich w zw. z art. 60 § 2) i organizacje społeczne (art. 62 w zw. z art. 60 § 2), niezależnie od tego, czy brali udział w postępowaniu przed sądem drugiej instancji, mogli wnieść kasację. Artykuł 60 § 2, będący dotychczas podstawą do wnoszenia środków odwoławczych przez prokuratora (a pośrednio także przez organizacje społeczne i Rzecznika Praw Obywatelskich), nie daje możliwości wniesienia kasacji, która jest obecnie nadzwyczajnym środkiem odwoławczym⁸.

Od ogólnej reguły, że wyroki oraz postanowienia sądu drugiej instancji w przedmiocie odrzucenia pozwu albo umorzenia postępowania kończące postępowanie w sprawie podlegają zaskarżeniu skargą kasacyjną, istnieją wyjątki. Ograniczenia dopuszczalności skargi kasacyjnej dokonane są bądź ze względu na wartość przedmiotu zaskarżenia (*ratio valoris*), bądź ze względu na rodzaj sprawy (*ratio materiae*)⁹. Stosownie do art. 398² § 1 k.p.c., który dotyczy ograniczenia dopuszczalności skargi kasacyjnej, ze względu na wartość przedmiotu sprawy, skarga kasacyjna jest niedopuszczalna w sprawach o prawa majątkowe, w których wartość przedmiotu zaskarżenia jest niższa niż pięćdziesiąt tysięcy złotych, a w sprawach z zakresu prawa pracy i ubezpieczeń społecznych – niższa niż dziesięć tysięcy złotych. Jednakże w sprawach z zakresu ubezpieczeń społecznych skarga kasacyjna przysługuje niezależnie od wartości przedmiotu zaskarżenia w sprawach o przyznanie i o wstrzymanie emerytury lub renty oraz o objęcie obowiązkiem ubezpieczenia społecznego. Niezależnie od wartości przedmiotu zaskarżenia skarga kasacyjna przysługuje także w sprawach o odszkodowanie z tytułu wyrządzenia szkody przez wydanie prawomocnego orzeczenia niezgodnego z prawem. Stosownie do § 2 cytowanego artykułu, zawierającego ograniczenia dopuszczalności skargi kasacyjnej ze względu na charakter sprawy, skarga kasacyjna jest niedopuszczalna także w sprawach: 1) o rozwód, o separację, o alimenty, o czynsz najmu lub dzierżawy oraz o naruszenie posiadania, 2) dotyczących kar porządkowych, świadczeń z tytułu pracy i roszczeń z tym związanych oraz o deputaty lub ich ekwiwalent, 3) rozpoznanych w postępowaniu uproszczonym. Stosownie do § 3 niedopusz-

⁷ Zob. J. Iwulski, *Kasacja po nowelizacji*, „PiZS”, 2000/12/26, teza 1.

⁸ Mariusz P. Wójcik, *Komentarz aktualizowany do art. 398(1) Kodeksu postępowania cywilnego*; 2012.11.20 LEX 2012, teza 10.

⁹ T. Wiśniewski, *Komentarz do art. 398(2) Kodeksu postępowania cywilnego*; *Komentarz WKP 2010*, teza 1.

czalna jest także skarga kasacyjna od wyroku ustalającego nieistnienie małżeństwa lub orzekającego unieważnienie małżeństwa, jeżeli choćby jedna ze stron po uprawomocnieniu się wyroku zawarła związek małżeński.

Jak z powyższego widać, wśród spraw wyłączonych od możliwości rozpoznania ich przez SN, na skutek wniesionej skargi kasacyjnej, na pierwszy miejsce wysuwają się sprawy o prawa majątkowe, w których wartość przedmiotu zaskarżenia jest niższa niż zakreślone przez przepis minimum. Warto jednak zaznaczyć, iż ograniczenie dopuszczalności skargi kasacyjnej w sprawach, w których wartość przedmiotu zaskarżenia jest niższa niż pięćdziesiąt tysięcy złotych, a w sprawach z zakresu prawa pracy i ubezpieczeń społecznych – niższa niż dziesięć tysięcy złotych, dotyczą tylko spraw *sensu stricto* majątkowych, nie odnoszą się zaś do spraw, w których dochodzi się roszczeń niemajątkowych łącznie z wypływającymi z nimi roszczeniami majątkowymi. W takim przypadku skarga kasacyjna jest dopuszczalna nawet jeśli roszczenie majątkowe, dochodzone łącznie z roszczeniem niemajątkowym, nie przekracza ustawowego minimum¹⁰. Należy dodać, iż ramy art. 398² § 1 ze względu na zawarte w nim pojęcie „spraw o prawa majątkowe” obejmują nie tylko sprawy „o świadczenie”, lecz również sprawy „o ustalenie” albo „o ukształtowanie stosunku prawnego lub prawa”, o ile oczywiście ich wartość przekracza ustawowe minimum¹¹.

W przedmiocie rozstrzygnięcia, czy dana sprawa, w świetle zacytowanych powyżej przepisów, jest sprawą „kasacyjną”, czy też nie, istnieje bogate orzecznictwo SN. W szczególności wiele tezowanych orzeczeń SN poświęconych zostało ustaleniu, czy dana sprawa ma charakter sprawy o prawa majątkowe, czy też nie, i jak ewentualnie ustalać właściwą wartość zaskarżenia (która przy sprawach majątkowych warunkuje dopuszczalność wniesienia skargi kasacyjnej).

I tak na przykład, w postanowieniu z dnia 3.02.2012 SN, I CZ 9/12, OSNC 2012/7-8/99 SN uznał, iż sprawa o uznanie spadkobiercy za niegodnego dziedziczenia jest sprawą o prawa majątkowe. Natomiast sprawa o uchylene uchwały w przedmiocie wykreślenia z rejestru członków spółdzielni jest sprawą o prawa niemajątkowe z uwagi na fakt, iż członkostwo w spółdzielni jest prawem niemajątkowym o charakterze osobistym¹². W postanowieniu z dnia 12.01.2012, II CZ 104/11, LEX 1215787 SN stwierdził, iż przy ocenie dopuszczalności skargi kasacyjnej na podstawie art. 398² § 1 k.p.c. trzeba mieć na względzie, że wartość przedmiotu zaskarżenia ma odzwierciedlać rozmiar do-

¹⁰ Zob. wyrok SN z dnia 9.01.2008 r., II CSK 363/07, Lex nr 432207.

¹¹ T. Wiśniewski, Komentarz do art.398(2) *Kodeksu postępowania cywilnego*; Komentarz WKP 2010, teza 17.

¹² Zob. postanowienie SN z dnia 14.03.2012, I CZ 185/11, LEX 1162667. Zob. też uchwałę składu siedmiu sędziów SN z dnia 10.05.2011 (mającą moc zasady prawnej), III CZP 126/10, OSNC 2011/11/117, w której stwierdzono, że sprawa o uchylene, ustalenie nieistnienia oraz o stwierdzenie nieważności uchwały organów spółdzielni jest sprawą o prawa niemajątkowe, w której skarga kasacyjna jest dopuszczalna (art. 398¹ § 1 w związku z art. 398² § 1 k.p.c.), jeżeli przedmiotem zaskarżonej uchwały są prawa lub obowiązki o charakterze niemajątkowym.

chodzonego roszczenia, zaś sposoby jej ustalenia muszą być odporne na próby manipulacji podejmowane przez strony procesu. Miarodajna ocena spełnienia kryterium z art. 398² § 1 k.p.c. nie może być podjęta jedynie w oparciu o podaną w pozwie wartość przedmiotu sporu. W innym orzeczeniu SN stwierdził, że kiedy sprawa nie stanowi jednolitej całości lecz obejmuje kilka spraw połączonych do wspólnego rozpoznania i rozstrzygnięcia, dopuszczalność skargi musi być oceniona odrębnie w odniesieniu do przedmiotu zaskarżenia w każdej z połączonych spraw, ponieważ ich zjednoczenie w ramach jednego wspólnego postępowania ma charakter jedynie techniczny i nie odbiera im samodzielności¹³. Podobnie, ustalając wartość przedmiotu zaskarżenia w skardze kasacyjnej, nie sumuje się wartości przedmiotu rozstrzygnięcia sądu drugiej instancji o powództwie głównym i wzajemnym, lecz wartość tę ustala się osobno dla każdego z tych powództw¹⁴.

Dopuszczalności skargi kasacyjnej w postępowaniu nieprocesowym poświęcony został art. 519¹ k.p.c. W § 1 stanowi on, iż od wydanego przez sąd drugiej instancji postanowienia co do istoty sprawy oraz od postanowienia w przedmiocie odrzucenia wniosku i umorzenia postępowania kończących postępowanie w sprawie – w sprawach z zakresu prawa osobowego, rzeczowego i spadkowego – przysługuje skarga kasacyjna do Sądu Najwyższego, chyba że przepis szczególny stanowi inaczej. Niemniej jednak, w sprawach z zakresu prawa rodzinnego, opiekuńczego i kurateli, skarga kasacyjna przysługuje tylko w sprawach o przysposobienie oraz o podział majątku wspólnego po ustaniu wspólności majątkowej między małżonkami, chyba że wartość przedmiotu zaskarżenia jest niższa niż sto pięćdziesiąt tysięcy złotych (§ 2), zaś w postępowaniu rejestrowym skarga kasacyjna przysługuje jedynie od postanowień sądu drugiej instancji w przedmiocie wpisu lub wykreślenia z rejestru podmiotu podlegającego rejestracji (§ 3). Ponadto skarga kasacyjna nie przysługuje w sprawach dotyczących: 1) przepadku rzeczy, 2) zarządu związanego ze współwłasnością lub użytkowaniem, 3) zabezpieczenia spadku i spisu inwentarza, wyjawienia przedmiotów spadkowych, zarządu spadku nieobjętego oraz zwolnienia wykonawcy testamentu, 4) zniesienia współwłasności i działu spadku, jeżeli wartość przedmiotu zaskarżenia jest niższa niż sto pięćdziesiąt tysięcy złotych, 5) likwidacji niepodjętych depozytów (§ 4). Dla zobrazowania spraw rozpoznawanych w postępowaniu nieprocesowym, w których przysługuje bądź nie przysługuje skarga kasacyjna, warto przywołać kilka orzeczeń SN. I tak, SN uznał, iż skarga kasacyjna nie przysługuje m.in. w sprawach o: wyrażenie przez sąd opiekuńczy zgody zastępującej oświadczenie woli jednego z rodziców w postępowaniu o wydanie paszportu małoletniemu dziecku¹⁵; o ustanowieniu kuratora spadku nieobjętego¹⁶; o wpis do rejestru zastawów¹⁷. Skolei w orzeczeniu z dnia 22.04.2010 SN stwierdził, iż sprawa o dopuszczenie do

¹³ Zob. postanowienie SN z dnia 10.02.2012, II CSK 439/11, LEX 1215279.

¹⁴ Zob. postanowienie SN z dnia 12.04. 2007 r., I PK 15/07, OSNP 2008, nr 15-16, poz. 225.

¹⁵ Zob. postanowienie SN z dnia 3.02.2012, I CZ 153/11, LEX 1130293.

¹⁶ Zob. postanowienie SN z dnia 21.06.2012, II CZ 28/12, LEX 1216869.

¹⁷ Zob. postanowienie SN z dnia 9.07.2007, II CSK 250/07, LEX 966806.

współposiadania i korzystania z rzeczy wspólnej na podstawie art. 206 k.c. nie jest sprawą dotyczącą zarządu związanego ze współwłasnością w rozumieniu art. 519¹ § 4 pkt 2 k.p.c., a więc przysługuje w niej skarga kasacyjna¹⁸. W wielu orzeczeniach SN doprecyzował, iż w sprawach działowych (o zniesienie współwłasności, dział spadku, podział majątku dorobkowego) wartością przedmiotu zaskarżenia (która przesądza o dopuszczalności skargi kasacyjnej) jest nie wartość całego dzielonego majątku, ale wysokości udziału przysługująca skarżącemu¹⁹.

W przeciwieństwie do apelacji, skarga kasacyjna jest środkiem zaskarżenia, który może zostać oparty jedynie na ściśle określonych przyczynach. Stosownie bowiem do art. 398³ § 1 k.p.c. skargę kasacyjną strona może oprzeć na następujących podstawach: 1) naruszeniu prawa materialnego przez błędną jego wykładnię lub niewłaściwe zastosowanie, 2) naruszeniu przepisów postępowania, jeżeli uchybienie to mogło mieć istotny wpływ na wynik sprawy.

Zgodnie z § 2 cytowanego artykułu Prokurator Generalny może oprzeć skargę kasacyjną na podstawach określonych w § 1, jeżeli przez wydanie orzeczenia doszło do naruszenia podstawowych zasad porządku prawnego, Rzecznik Praw Obywatelskich – jeżeli przez wydanie orzeczenia doszło do naruszenia konstytucyjnych wolności albo praw człowieka i obywatela, a Rzecznik Praw Dziecka – jeżeli przez wydanie orzeczenia doszło do naruszenia praw dziecka. Niemniej jednak Prokurator Generalny, Rzecznik Praw Obywatelskich lub Rzecznik Praw Dziecka powinien wykazać w skardze kasacyjnej, w jaki sposób zaskarżone orzeczenie narusza podstawowe zasady porządku prawnego lub konstytucyjne wolności albo prawa człowieka i obywatela. Zaistnienie tych przesłanek nie jest pozostawione ocenie podmiotów wnoszących skargę i podlega kontroli Sądu Najwyższego²⁰.

Naruszenie prawa materialnego przez jego błędną wykładnię polega na wadliwym określeniu treści norm prawnych wynikających z przepisów prawa materialnego, natomiast naruszenie prawa materialnego przez jego niewłaściwe zastosowanie może mieć postać błędnej subsumcji. Wadliwa subsumcja wyraża się w niezgodności między ustalonym stanem faktycznym a hipotezą zastosowanej normy prawnej, na błędnym przyjęciu czy zaprzeczeniu związku zachodzącego między faktem ustalonym w procesie a normą prawną²¹. Co prawda przepis art. 398³ § 1 pkt 1 nie zawiera analogicznej do pkt 2 regulacji,

¹⁸ Zob. postanowienie SN z dnia 22.04.2010, II CZ 9/10, Palestra 2010/7-8/260.

¹⁹ Zob. np. postanowienie SN z dnia 31.01.2012, IV CSK 469/11, LEX 1169167 oraz postanowienie SN z dnia 1.06.2011, II CZ 27/11, LEX 1027178.

²⁰ M.P. Wójcik, *Komentarz aktualizowany do art.398(3) Kodeksu postępowania cywilnego, Komentarz*, LEX/el 2012, teza 13.

²¹ M.P. Wójcik, *Komentarz aktualizowany do art.398(3) Kodeksu postępowania cywilnego, Komentarz*, LEX/el 2012, teza 4; zob. też postanowienie SN z dnia 18.01.2012, II PK 117/11, LEX 1162677, w którym SN stwierdził, iż „naruszenie prawa materialnego przez jego niewłaściwe zastosowanie w rozumieniu art. 398³ § 1 pkt 1. k.p.c. następuje w przypadku, gdy wyrok sądu drugiej instancji nie zawiera ustaleń faktycznych odnoszących się do przesłanek stosowanej normy prawa materialnego”.

która wymagałaby wywierania przez naruszenie prawa materialnego istotnego wpływu na wynik sprawy, jednak zarówno w doktrynie, jak i w orzecznictwie przyjmuje się dość konsekwentnie, że naruszenie prawa materialnego może stanowić podstawę kasacji, jeżeli pozostaje w bezpośrednim związku z wynikiem sprawy, gdy miało ono wpływ na rozstrzygnięcie, tj. jeśli na skutek błędnej wykładni lub niewłaściwego jego zastosowania zaskarżone orzeczenie nie odpowiada prawu²². Skarżący, formułując zarzuty naruszenia prawa materialnego, nie może poprzestać na wskazaniu jedynie przepisu prawa, który został naruszony, lecz nadto powinien zawsze określić, czy przepis ten został błędnie zinterpretowany lub niewłaściwie zastosowany, czyli skonkretyzować sposób jego naruszenia²³.

Natomiast naruszenie przepisów postępowania stanowi podstawę kasacji tylko wówczas, gdy mogło mieć ono istotny wpływ na wynik postępowania (wystarczy więc zatem wykazanie możliwego, a nie rzeczywistego występującego związku między naruszeniem prawa a treścią orzeczenia)²⁴.

Warto zaznaczyć, iż podstawą skargi kasacyjnej nie mogą być zarzuty dotyczące ustalenia faktów lub oceny dowodów (art. 398³ § 3). Sąd Najwyższy jest związany ustaleniami faktycznymi stanowiącymi podstawę zaskarżonego orzeczenia²⁵. W sytuacji, gdy skarga kasacyjna ogranicza się tylko do zarzutów dotyczących ustalenia faktów lub oceny dowodów, nie wskazując na inne naruszenia prawa, jest ona niedopuszczalna jako nieoparta na ustawowej podstawie²⁶. Przez fakty w rozumieniu tego przepisu należy rozumieć te ustalenia sądu, które dotyczą wyłącznie relacji o przebiegu zdarzeń lub stanie rzeczy podlegającego ocenie, odwołania do dowodów na których sąd się oparł, bądź którym odmówił dania wiary²⁷. I tak na przykład, ustalenie treści umowy, a także wad oświadczenia woli, w tym pozorności, jest ustaleniem faktycznym i nie podlega kontroli kasacyjnej²⁸.

²² Ibidem, teza 6. Zob. także postanowienie SN z dnia 2.03.2012, III PK 37/11, LEX 1215153, w którym SN stwierdził, iż „przesłanką przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania nie jest oczywiste naruszenie konkretnego przepisu prawa materialnego lub procesowego, lecz sytuacja, w której naruszenie to spowodowało wydanie oczywiście nieprawidłowego orzeczenia. Sam zarzut naruszenia (nawet oczywistego) określonego przepisu nie prowadzi wprost do oceny, że skarga kasacyjna jest oczywiście uzasadniona”.

²³ Zob. wyrok SN z dnia 15.03.2012, I CSK 345/11, LEX 1212043.

²⁴ M.P. Wójcik, Komentarz aktualizowany do art.398(3) Kodeksu postępowania cywilnego, Komentarz LEX/el 2012, teza 8.

²⁵ Zob. postanowienie SN z dnia 7.09.2012, V CSK 529/11, LEX 1222170 ; zob też postanowienie SN z dnia 2.12.2011, III PK 30/11, LEX 1163948, w którym SN stwierdził, iż «zgodnie z treścią art. 398³ § 3 k.p.c. podstawą skargi kasacyjnej nie mogą być oparte na przepisie art. 233 k.p.c. zarzuty dotyczące ustalenia faktów lub oceny dowodów. Skarżący nie może zatem skutecznie powoływać się na brak wszechstronnego i wnikliwego rozważenia zgromadzonego w sprawie materiału dowodowego, ponieważ zakres ten nie jest objęty kognicją Sądu Najwyższego w postępowaniu kasacyjnym».

²⁶ Zob. postanowienie SN z dnia 2.03.2012, III PK 73/11, LEX 1215153.

²⁷ Zob. wyrok SN z dnia 30.03.2012, III CSK 217/11, LEX 1224682.

²⁸ Zob. wyrok SN z dnia 7.03.2012, II PK 154/11, LEX 1211147.

Sam fakt, iż w danej sprawie może zostać wniesiona skarga kasacyjna, nie przesądza jeszcze o tym, czy Sąd Najwyższy przyjmie taką skargę do rozpoznania. Stosownie bowiem do art. 398⁹ § 1 k.p.c. Sąd Najwyższy przyjmuje skargę kasacyjną do rozpoznania, jeżeli: 1) w sprawie występuje istotne zagadnienie prawne, 2) istnieje potrzeba wykładni przepisów prawnych budzących poważne wątpliwości lub wywołujących rozbieżności w orzecznictwie sądów, 3) zachodzi nieważność postępowania lub 4) skarga kasacyjna jest oczywiście uzasadniona.

Zgodnie z § 2 cytowanego artykułu o przyjęciu lub odmowie przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania Sąd Najwyższy orzeka na posiedzeniu niejawnym. Postanowienie nie wymaga pisemnego uzasadnienia. Postępowanie w przedmiocie przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania określane jest w doktrynie mianem „przesądu”.

Za istotne zagadnienie prawne uznaje się zagadnienie dotychczas niewyjaśnione i nierozwiązane w orzecznictwie, a więc cechujące się nowością i którego rozstrzygnięcie może sprzyjać rozwojowi prawa²⁹. Przyjmuje się, że istotne zagadnienie prawne może odnosić się zarówno do prawa procesowego, jak i materialnego, i wyraża się w wadze danego zagadnienia dla systemu prawnego oraz w jego znaczeniu w porównaniu z innymi instytucjami³⁰. Jeżeli wskazana przez stronę wykładnia przepisu jest powszechnie przyjęta, to nie można uznać danego zagadnienia za istotne³¹.

Jeśli chodzi o pkt 2) art. 398⁹ § 1 to należy uznać, iż odwołanie się do przesłanki istnienia potrzeby wykładni przepisów prawnych budzących poważne wątpliwości lub wywołujących rozbieżności w orzecznictwie sądów wymaga wykazania, że określony przepis prawa, mimo że budzi poważne wątpliwości (ze wskazaniem, na czym te poważne wątpliwości polegają), nie doczekał się wykładni, bądź że jego niejednolita wykładnia wywołuje rozbieżności w orzecznictwie sądów, które należy przytoczyć. Nie istnieje potrzeba wykładni przepisów prawa ani nie występuje w sprawie istotne zagadnienie prawne, jeżeli Sąd Najwyższy wyraził swój pogląd we wcześniejszym orzecznictwie, a nie zachodzą okoliczności uzasadniające zmianę tego poglądu³².

Jeżeli chodzi o przesłankę nieważności postępowania, to stosownie do art. 379 k.p.c. zachodzi ona: 1) jeżeli droga sądowa była niedopuszczalna, 2) jeżeli strona nie miała zdolności sądowej lub procesowej, organu powołanego do jej reprezentowania lub przedstawiciela ustawowego, albo gdy pełnomocnik strony nie był należycie umocowany, 3) jeżeli o to samo roszczenie między tymi samymi stronami toczy się sprawa wcześniej wszczęta albo jeżeli sprawa taka została już prawomocnie osądzona, 4) jeżeli skład sądu orzekającego był sprzeczny z przepisami prawa albo jeżeli w rozpoznaniu sprawy brał udział sędzia wyłączony z mocy ustawy, 5) jeżeli strona została pozbawiona możliwości

²⁹ Zob. postanowienie SN z dnia 23.03.2012, II PK 2/12, LEX 1214573.

³⁰ M. P. Wójcik, *Komentarz aktualizowany do art. 398(9) Kodeksu postępowania cywilnego*, Komentarz LEX/el 2012, teza 2.

³¹ Błaszczak Ł. *Dopuszczalność skargi kasacyjnej w procesie cywilnym ze względu na wymagania formalne i konstrukcyjne*, „Radca Prawny” 2008/4-5/6-17, cz. II. Teza 4.

³² Zob. postanowienie SN z dnia 23.03.2012, II PK 284/11, LEX 1214575.

obrony swych praw, 6) jeżeli sąd rejonowy orzekł w sprawie, w której sąd okręgowy jest właściwy bez względu na wartość przedmiotu sporu.

Należy uznać, iż skarga kasacyjna jest oczywiście uzasadniona «gdy dla przeciętnego prawnika z samej treści skargi – bez pogłębionej analizy i jurydycznych dociekań – w sposób jednoznaczny wynika, że wskazane w niej podstawy zasługują na uwzględnienie»³³.

Na koniec wypada zaznaczyć, iż skarga kasacyjna może zostać wniesiona jedynie przez fachowego pełnomocnika – adwokata lub radcę prawnego³⁴. Stosownie bowiem do art. 87¹ § 1 w postępowaniu przed Sądem Najwyższym obowiązuje zastępstwo stron przez adwokatów lub radców prawnych. Przymus ten ma charakter bezwzględny³⁵. Przepisu § 1 nie stosuje się w postępowaniu o zwolnienie od kosztów sądowych oraz o ustanowienie adwokata lub radcy prawnego oraz gdy stroną, jej organem, jej przedstawicielem ustawowym lub pełnomocnikiem jest sędzia, prokurator, notariusz albo profesor lub doktor habilitowany nauk prawnych, a także gdy stroną, jej organem lub jej przedstawicielem ustawowym jest adwokat, radca prawny lub radca Prokuraturii Generalnej Skarbu Państwa. Przepisu § 1 nie stosuje się także wtedy, gdy zastępstwo procesowe Skarbu Państwa jest wykonywane przez Prokuratorię Generalną Skarbu Państwa. Przymus adwokacki nie dotyczy również Rzecznika Praw Obywatelskich oraz Rzecznika Praw Dziecka, bowiem biorą oni udział w postępowaniu w sprawach cywilnych na prawach przysługujących prokuratorowi.

W każdym przypadku wniesienia skargi kasacyjnej samodzielnie przez stronę niereprezentowaną przez adwokata lub radcę prawnego albo nieposiadającą zdolności postulacyjnej ze względu na kwalifikacje prawnicze skarga podlega odrzuceniu. Jak stwierdził SN w jednym ze swoich orzeczeń, „przymus adwokacko-radcowski wiąże się z tym, że skarga kasacyjna jest nadzwyczajnym środkiem zaskarżenia; stąd wynika konieczność sporządzenia jej przez profesjonalnego pełnomocnika, co do którego istnieje domniemanie znajomości przepisów prawa i prawidłowego konstruowania pism procesowych”³⁶. Warto jednak zauważyć, iż nie spełnia ustawowego wymagania związanego z przymusem adwokacko-radcowskim „poparcie” przez profesjonalnego pełnomocnika, ustanowionego z urzędu, dla skargi wcześniej wniesionej przez stronę nieuprawnioną do dokonania tego osobiście³⁷ ani też sporządzenie skargi kasacyjnej przez radcę prawnego w okresie, w którym jest on orzeczeniem są-

³³ Zob. postanowienie SN z dnia 18.09.2012, II CSK 179/12, LEX nr 1219499; w innym orzeczeniu SN stwierdził, iż „oczywista zasadność skargi kasacyjnej zwykle wynika z oczywistego, widocznego *prima facie* naruszenia przepisów prawa polegającego na sprzeczności wykładni lub stosowania prawa z jego brzmieniem lub powszechnie przyjętymi regułami interpretacji” – postanowienie SN z dnia 23.03.2012, II PK 278/11, LEX 1214574.

³⁴ Obowiązek sporządzenia skargi kasacyjnej przez adwokata lub radcę prawnego obejmuje nie tylko samo wniesienie skargi, ale również uzupełnienie jej braków.

³⁵ Zob. postanowienie SN z dnia 4.04.2012, I CO 10/12, LEX 1170207.

³⁶ Zob. postanowienie SN z dnia 7.06.2011, II UZ 12/11, LEX 966812.

³⁷ Zob. postanowienie SN z dnia 6.05.2011, III UZ 11/11, LEX 966826.

du dyscyplinarnego, zawieszony w wykonywaniu zawodu³⁸. Należy uznać, iż został spełniony wymóg ustawodawcy co do sporządzenia skargi kasacyjnej przez fachowego pełnomocnika, gdy skargę podpisała zarówno strona, jak i jej pełnomocnik³⁹.

Bibliografia

Literatura

- Błaszczak Ł., *Dopuszczalność skargi kasacyjnej w procesie cywilnym ze względu na wymagania formalne i konstrukcyjne*, „Radca Prawny” 2008/4-5/6-17.
Iwulski J., *Kasacja po nowelizacji*, „PiZS” 2000/12/26.
Wiśniewski T., *Komentarz do Kodeksu postępowania cywilnego, Komentarz WKP*, 2010.
Wójcik M. P., *Komentarz aktualizowany do Kodeksu postępowania cywilnego*, 2012, 11.20 LEX 2012.

Akty prawne

Ustawa z dnia 17 listopada 1964 r. – Kodeks Postępowania Cywilnego, Dz.U. 64.43.296 z póź. zm.

Orzeczenia Sądu Najwyższego

- Postanowienie SN z dnia 12.04. 2007 r., I PK 15/07, OSNP 2008, nr 15-16, poz. 22.
Postanowienie SN z dnia 9.07.2007, II CSK 250/07, LEX 966806.
wyrok SN z dnia 9.01.2008 r., II CSK 363/07, Lex nr 432207.
Postanowienie SN z dnia 22.04.2010, II CZ 9/10, Palestra 2010/7-8/260.
Postanowienie SN z dnia 14.12.2010, I PZ 38/10, OSNP 2012/5-6/67.
Postanowienie SN z dnia 6.05.2011, III UZ 11/11, LEX 966826.
Uchwała składu siedmiu sędziów SN z dnia 10.05.2011 (mającą moc zasady prawnej), III CZP 126/10, OSNC 2011/11/117.
Postanowienie SN z dnia 1.06.2011, II CZ 27/11, LEX 1027178.
Postanowienie SN z dnia 7.06.2011, II UZ 12/11, LEX 966812.
Postanowienie SN z dnia 24.08.2011, IV CZ 38/18, LEX 1147784.
Postanowienie SN z dnia 2.12.2011, III PK 30/11, LEX 1163948.
Postanowienie SN z dnia 9.12.2011, II CZ 75/11, LEX 1147767.
Postanowienie SN z dnia 12.01.2012, IV CZ 120/11, LEX 1217227.
Postanowienie SN z dnia 18.01.2012, II PK 117/11, LEX 1162677.
Postanowienie SN z dnia 26.01.2012, III PZ 14/11, LEX 1163956.
Postanowienie SN z dnia 31.01.2012, IV CSK 469/11, LEX 1169167.
Postanowieniu SN z dnia 3.02.2012 SN, I CZ 9/12, OSNC 2012/7-8/99.
Postanowienie SN z dnia 3.02.2012, I CZ 153/11, LEX 1130293.
Postanowienie SN z dnia 8.02.2012, V CZ 104/11, LEX 1147813.
Postanowienie SN z dnia 2.03.2012, III PK 73/11, LEX 1215153.
Wyrok SN z dnia 7.03.2012, II PK 154/11, LEX 1211147.
Postanowienie SN z dnia 10.02.2012, II CSK 439/11, LEX 1215279.
Postanowienie SN z dnia 23.02.2012, II CSK 499/11, LEX 1215281.
Postanowienie SN z dnia 14.03.2012, I CZ 185/11, LEX 1162667.
Wyrok SN z dnia 15.03.2012, I CSK 345/11, LEX 1212043.

³⁸ Zob. postanowienie SN z dnia 14.12.2010, I PZ 38/10, OSNP 2012/5-6/67.

³⁹ Ł. Błaszczak, *Dopuszczalność skargi kasacyjnej w procesie cywilnym ze względu na wymagania formalne i konstrukcyjne*, cz. I. Teza 3, „Radca Prawny” 2008/3/6-15.

Postanowienie SN z dnia 23.03.2012, II PK 2/12, LEX 1214573.
Postanowienie SN z dnia 23.03.2012, II PK 278/11, LEX 1214574.
Postanowienie SN z dnia 23.03.2012, II PK 284/11, LEX 1214575.
Wyrok SN z dnia 30.03.2012, III CSK 217/11, LEX 1224682.
Postanowienie SN z dnia 4.04.2012, I CO 10/12, LEX 1170207.
Postanowienie SN z dnia 27.04.2012, II CSK, 664/11, LEX 1214569.
Postanowienie SN z dnia 21.06.2012, II CZ 28/12, LEX 1216869.
Postanowienie SN z dnia 7.09.2012, V CSK 529/11, LEX 1222170.
Postanowienie SN z dnia 18.09.2012, II CSK 179/12, LEX nr 1219499.